

Д.МЕДВЕДЕВКЭ ЧУРАПЧЫТТАН СУРУК ТИИЙДЭ

Бу күнүргэ Чурапчы улуутар "Биер ыһыт Россия" политическай партиятын съездигэ Степан Саргыдаев Москва куоракка буолбут 14-с партия съезидер кыттан кэлтэ. Съездигэ эгэр буоллаахха, 14-с партия Бүтүн Россиятаагы Генеральной Собиетин Саха сириттэн соҕоток чылынаа буолар. Степан Анастольевич бу дойдубут кылбыйар кинигиттэн үтүө сонуннаах билини редакция-быгытар ыалдьыттаата.

Билини Саха сирин делегацията 7 киһи буолан бу дойдубут ыһаах сайдыытын түстүүр улахан съездэ сылдан кэллэбит. Маны таһынан съезд бочуоттаах ыалдьыттарынан ытырыллан, Саха Республикатын Президентэ Егор Борисов уонна Ил Түмэн председатели Александр Жирков кытылыны ыһаахтар. Быйыгы съездэ анаан партия перагаагай ичейкатын салайааччылары ытырыллылар. Онон таа сириттэн, көһүлүктөртөн тийээн дойдубут салайааччыларын илэ көрөн, тылларын истэн кэлбиппит кэрэхсэбиллэх.

Съезд алтыһыны 3 күнүттэн 5 күнүгэр дылы буолла. Программата олус көгөн хайысханан барда. Бастагы күнүргэ дискуссиянай площадчаларын үлэ тэрилинэ. Сүрүн тэмаларын партия фракцияларын тэрийин, быйбарлар түмүктөрүн ырытына, партиянай бырайыактар олоххо киириилэрин дүүһүлэһин буолтулар.

Российской Федерация Правительствотун председателэ уонна "Биер ыһыт Россия" политическай партия председателэ Дмитрий Медведев перагаагай ичейкатын ытырыллыгыт делегаттары кытта көрсөн, икки анар чаастан ордук кэпсэттэ. Уксун болтуруос-

тарга эппиэттээтэ, партия үлэтигэр иһипси соруктары чопчулаата. Дмитрий Анастольевич бу көрсүһүүтэ "Дойду Президентэ Владимир Путин партияттан тэйдэ" диин сурах олоҕо суоҕун чопчулаата. Президент дойду сайдыытыгар "Биер ыһыт Россия" партия сүрүн баһылыгы орооллаарын ыйарын, бу партияттан өйбүлэ улаханна эттэ.

Съезд уураахтыыр улахан муһааҕар дойдубут иһипси сайдыытыгар олук уурулуна. Ол курдук, тоһо да улахан кризис аангана истэр, Россия социальнай политикага үбүлүүр үбүн кээмэйин кыҕаппатын туһулан этиһиллэ. Демографическай политикага ситиһилэр үрдүктөрүн учуоттаан, ийэ калытатын өссө үрдэтэн туран, 2016 сылта дылы олохтуурга быһаарыныгы ыһыһына. Маны сөргө 2016 сылта дылы уһуһааннар тутууларын болтуруоһа быһаарылыахтааҕа этиһиллэ. Ол эбэтэр бу хайысхага албэх

тутуу баран, улахан болромто ууруллан, "Детские сады - детям" диин сүдү партиянай бырайыак олоххо киириэ. Пенсионнай реформа дьон туһутар хайысхаланан ыһыһылара чопчу этиһиллэ. Хаарбах дыһы-лэртэн дьону көһөрөн санга дыһылар программа өссө күүскэ тэттиһэрэн, далааһына кэлтэн, кыара улаатан иһэрэ этиһиллэ.

Тэрээһин болтуруостарыгар киирэн съезд Үрдүкү Сэбиэскэ биэс кииһи, Генеральной Собиэскэ 35 кииһи уларытан санга таллыбыт. Мин Генеральной Собиэскэ салтыа хаалар чыһэскэ тиксэн улахан эппиэтиһи өссө төгүл ыһыһым. Оно, бастатан туран, улуһум бар дьонутар махтанабын. Бу барыбыт ситиһилэ буолар. Ааспыт быйбарларга чурапчылар "Биер ыһыт Россия" партияны үрдүк таһымнаахтык өйөөн кэлбиппит уопсай үлэ - хампака кырата суох кыахтары биэрэр. Ол барыта дьоммут, улуус олохтоохторо туруорсуу-

ларын ситиһэргэ төһүү күүс буолар. Биер онук уопсай ситиһибитинэн Чурапчы ыһыһыгар АИФедотов аатынан улахан спортнай комплекс олоххо киириэ буолар. Санатан эттэххэ, бу тутуу партиянай бырайыаһынан үбүлэни ыһыһылыбыта.

Генеральной Собиэт съезд кинигиттэн мустан, туспа муннаахтыгыгар Саха сириттэн "Биер ыһыт Россия" политическай партиятын общественнай приемнайлы салайыт Ирэна Голомарева махтал сурук тутта. Общественнай приемнай уон сыл үлэлээн кэлбитигэр барыта 2 мөлүйүнтөн тахса сурук, туруорсуу, этии киирибит. Онтон анара туолбут. Аан дойду политическай экпертэ бу таһымы олус үрдүктүк сыаналыһылар эбит.

Муһуһах кинигиттэн эрдэ бэлэһинээн тийибит суруктун Дмитрий Медведев тус бэйэтин көрсөн туттардым. Улуус баһылыгынан Андрей

Ноговицын уонна да албэх дьонунан субэлэһэн Президентэ Егор Борисовтан көнүл ылан биер улахан суоталаах болтуруоска көрдөһүү кыллардыбит. Ол сурукка Чурапчы улуһун 1029 олохтооҕо иһин баттаан киһи баһыһа таас дьонун иккэс уочаратын тутуу туруорсаһына суруллубута. Дмитрий Анастольевич билини үөрүүбүтүгэр бу көрдөһүү таах хааһына суоҕа диин эттэ уонна тутта Сергей Неваровка бу болтуруоһунан дьарыктанарыгар көрөн турдаһына сорудахтаата. Онон улаханнаах эппиэтигэр даһыны бу болтуруос киһин дьон хамсыгыгар улахан эрэллээх кэллэбит. Бастагы бырааспыт П.Н.Сокольников үбүлүүтүн көрсө 2013 сылта баһыһыт иккэс уочарата олоххо киирэрэ

буоллар диин баҕа санаалаахпыт.

Чурапчы улууһа 2011 сыллаахха Россия Президентин, 2012 сыллаахха Государственной Дума, 2013 сыллаахха Ил Түмэн уонна улуустар баһылыгынан быйбардарыгар олус үчүгэйдик кыттан дойду уонна Республика салалтатыгар улахан болромторо сылдьар. Республика Президентэ, Саха сириттэн партия лидерэ Егор Борисов маһык дьонуттан - сөргөтүтэн өйбүл ыһара махталлаах дьыла буолар. Чурапчылар түмсүүлээхтигин олус кэскилээхтик көрдөрөн иһэбит. Онон түмсүү, соморуоһуу хайаан даһыны үтүө кэскили түстүүрө көстөр. Бу балаһын ыйын 8 күнүгэр буолбут быйбарга чурапчылар республика үрдүнэн үчүгэй көрдөрүүлээхтиг. Дойду үрдүнэн эгэр буоллаахха, "Биер ыһыт Россия" норуот итэһилин ыһыһа ыһа. Ол курдук, бары регионнарга, республикаларга "Биер ыһыт Россия" ситиһик кыһыһыны ситистэ. Бу барыта дойдуга ыһыһылар политика сөптөөх хайысханан баран иһэрин туһулуур.

Түмүккэ, бар дьоммор улахан махталбын тиирдэбин. Эһиги өйбүлүтүгүнэн, бары түмсүүбүтүгүнэн үлэбит - хампаһыт өссө таһаарылыах буолан иһэригэр эрэнэбин. "Биер ыһыт Россия" дьон норуот туһутар үлэлэһэр партия буолар, онон хас биридди киһи дойдуга сайдыытын туһутар үлэһэр кыһыһынан дьонун кыһаатын кылларсаһа сеп. Барытыгыгар дылу, дорубуһаны баһарабын.

Степан Анастольевич дойдуга кылбыйар кинигиттэн дойдубут сайдыытыгар сүткөн суоталаах улахан тэрээһингэ кыттан кэлбиптэ улуустун киһини сайдыытыгар дьонун кыһааттаах буолуо. Кэскилээх салайааччыбытыгар иһипси үлэтигэр ситиһиллэри баһарабын.

А.ЗАХАРОВ.

Сир реформата

Сири туһаныһыны хонтуруоллааһын уонна харыстааһын

Российской Федерации Правительствотун 15.11.2006 сыл 689 №-дээх Уурааһынан Росреестр биер сүрүн үлэтин хайысхатынан сири туһаныһыны хонтуруоллааһын уонна харыстааһын. Сири туһаныһыны хонтуруоллааһын уонна харыстааһын сүрүн сыһыһынан биер-дүйлээн граждандар уонна тэригиталар сир сокуоннарын уонна ирдэбиллэрин тутуһалларын ситиһини буолар.

2012 сыл түмүтүнэн Чурапчы улуутун сиргэ государственнай хонтуруолуу ыһаҕар инспекторлар күүстэринэн, граждандар уонна юридическай кыахтаах тэригиталар сири туһаныһа уонна харыстааһына сир сокуоннарын төһө сөптөөхтүк тутуһалларыгар аһаан барыта 230 бэрэбэркэни ыһаҕа. Ол иһигитин быһаарыаһыт 208, быһааны таһынан 22 бэрэбэркэ ыһаҕыһына.

Ити ыһаҕыһыт бэрэбэркэлэр түмүктэринэн барыта 59 түбэлтэр сир сокуоннарын кэһи чачыһыла арыллан, сокуону кэһэччилэр административнай эппиэтинээскэ тардыллан, киһилэргэ сокуону кэһиһи туоратыһа предписаниелар уонна ыстарааптыр мээрэлэр бэриһинилэр.

Маһыһа ордук албэх сокуону кэһилэр биердүйлээн граждандар өттүлэригитэн тахсарын бэлэтиһибит. Ол курдук, ааспыт сылта барыта 57 түбэлтэ, ол эбэтэр таһаарылыһыт кэһиһилэр 97 бырайыаһына киһилэргэ тиксэр.

Бэлэтиһэн эттэххэ, сири туһанааччылар сүрүн кэһиһилэринэн Российской Федерация сирин кодексын 26 ыстатыһыт ирдэбилин толорбот буолуу, ол эбө-

тэр, сокуон быһыһыһынан хас биердиги туһаныһылар сир учаастага, быраабыттан тутулуута суох государственнай регистрацияга ааспыт буолуохтаах.

Маны таһынан киһигити бириэмэр сокуон биер сүрүн кэһиһиһин Российской Федерация административнай быраабы кэһи кодексытун (КоАП РФ) 19.5 ыстатыһыттан 1 чааһын түбэлтэлэрэ биллэ улаһыһыта буолар. Ол эбэтэр бириэмэр предписаниелары болдуор толорбот буолуу. Бу түбэлтэ сокуону кэһэччи административнай дыһалата мировой суукка ыһаҕыһылар. Онон туһаанаах сирэйлэр ыйыһыһыт кэһиһилэри туоратыһа бэриһилибит предписаниелары болдуохторун кэһиһэр аһаарбаһа толороргут булгуччулаах.

Сир сокуоннарын уонна сиргэ сыһыаннаах ирдэбиллэри кэһи иһин Российской Федерация административнай быраабы кэһиһилэрин кодексытун (КоАП РФ) 7.1; 7.2 ыст. 1 чааһа; 7.10; 7.34; 8.8; ыстатыһаларынан административнай эппиэтинээс көрүлүтэр.

1. КоАП 7.1 ыст. - сири көнүлэ суох ыһаҕа туһаны уонна сиргэ суох сир докумоннарынан сири туһаныһы иһин (самовольное занятие земельного участка или использование земельного участка без оформления в установленном порядке правоустанавливающих документов на землю, а в случае необходимости без документов, разрешающих осуществление хозяйственной деятельности) граждандар 500-1000 солк дьэри, дуоһунастаах дьоннор 1000-2000 солк дьэри онтон юридическай суоталаах тэригиталар 10000-20000 солк дьэри эппиэтинээс сүтэллэр;

2. 7.2 ыст. 1 ч. - межевой баһыһы сир оҕоруу уонна буртуу ыһыһы иһин (уничтожение или повреждение межевых знаков границ земельных участков, а равно невыполнение обязанностей по сохранению указанных знаков) граждандар 300-500 солк дьэри, дуоһунастаах дьоннор 500-1000 солк дьэри онтон юридическай суоталаах тэригиталар 5000-10000 солк дьэри эппиэтинээс сүтэллэр;

3. 7.10 ыст. - көнүлэ суох сиргэ быраабы туран биердиги иһин (самовольная установка права пользования земель, а равно самовольная аренда земельного участка) граждандар 500-1000 солк дьэри, дуоһунастаах дьоннор 1000-2000 солк дьэри онтон юридическай суоталаах тэригиталар 10000-20000 солк дьэри эппиэтинээс сүтэллэр;

4. 8.8 ыст. - сири чопчу ыһыһыһыт сыһыһынан эбэтэр олох туһаанаах буолуу иһин (использование земельного участка не по целевому назначению в соответствии с его принадлежностью к той или иной категории земель и разрешенным использованием или неиспользование земельного участка, предназначенного для сельскохозяйственного производства или жилищного или иного строительства, в указанный период в течение срока, установленного федеральным законом) граждандар 1000-1500 солк дьэри, дуоһунастаах дьоннор 2000-3000 солк дьэри онтон юридическай суоталаах тэригиталар 40000-50000 солк дьэри эппиэтинээс сүтэллэр; - сири сыһыһынан туһаныһа ту-

рукка киһилэри эбэһиһиһи толорботох эбэтэр бириэмэтигэр толорбот түгэһигэ граждандар 2000-2500 солк дьэри, дуоһунастаах дьоннор 4000-5000 солк дьэри онтон юридическай суоталаах тэригиталар 70000-100000 солк дьэри эппиэтинээс сүтэллэр.

5. 7.34 ыст. - бастаһааннай туһаныһы быраабыгар ыһыт сир учаастаһын аренда эбэтэр бас биһи быраабыгар уларыһыһа сокуонунан олохтоомут болдуор иһин бэрэбэркэ тутуспат иһин, юридическай сирэйлэр 20000-100000 солк сүтэллэр (нарушение установленных земельным законодательством сроков и порядка переоформления права постоянного (бессрочного) пользования земельными участками на право аренды земельных участков или сроков и порядка приобретения земельных участков в собственность).

Кэһиһи сыһаһа сир уонна хамсаабат баай-дуол ырыһаһаһа сыһаһа сыһаһа ҮРДҮҮ турар буолан ырыһаһа биер сүрүн таһаарыгар кубулуйда, ону таһынан кредиттэһиһи систиэмэтигэр солуок ууруллар буолла. Манан сиргитэрэн, сир уонна хамсаабат баай-дуол толору уонна сокуонна эппиэтигэр докумоннаах буолара олох ирдэбилэ буоларын бука-бары өйдүүх тустаахпыт.

С.Н. ПЕСТЕРЕВ,

Чурапчы оройуонун сири туһаныһы хонтуруоллааһын уонна харыстааһын государственнай инспектора.

рэтээр, Сүбүрүүснэй аатын сохуос Сылгангай өдөөлөнгийн урваллошайн үлээлэгтэ 1969 сыл муус устартан "Сага олох" хаһыат редакциялар тыа хаһаайыстыбатын, кулгуура уонна олох-дьаһах, сурук уонна маассабай үлээлэгтэри сөбүдүссэйдэринэн, 1972 сылтан редакция элбиктэри сөбүдүссэйдэринэн үлээлэгтэри устатыгар үлээлэгтэ.

1998 с. "Чуораан чулаардаах дьыл" диэн очеркатын кинигэтэ, 2001 с. "Чурапчы хаһыата" кинигэтэ 500 экзэмпляры-

Ахтан-санаан

дуурап курдук кэлэ биллэр-көстөр суруйааччы буолбут эдэр дьон бастаах холонуулар бөчөттүлэр. Хаһыатка сурулларынан сэрин иһинэ оройуонга 17 тыһыынча кэринэ кини олохтоо эбит буоллар, 1943 сыллаахха 1934 кини эрэ хаалбыт эбит. Онон хаһыат тирэһэ 350-гэ тиийэ таптары түһэ сыдыбыт. Сэрин сылларыгар Советтөрүмбөрө сөбүдүтэ күөмөр ахсын 40-50 дойдунан аан дойдуну соһуулары биллэрэр ССТА матырыйалларыгар 50-70 строканы биэрэ-бизэ наар олохтоох маты-

тучкаларга тахсыбыт күөмөр-дэри ырыгыта буолара. Ону истин олус да туһалаах, элбэйдэ биэрэ. Кини үлэһиттэри үөрэттигэ итинэн мунурдамматара.

Хас да сыл устата тиһиги быһаарыа "Суруналыыс маастарыстыбатын оскуолатын" тэрийэн, умсулланнах дьарактары ытара. Манна чөлөрүөй куолаһынан лоп-бааччы быһааран, үчүгэй пост бастын айымньытын ааһарын курдук наһаа сэргэхсийэн, өрө көтөдүлүн дьарактары ытара мэлдьи улахан интэриһин

быт Иннокентий Семенович таһыбыт эдэр дьон бары биллэрин бэйэлэрэ биһигиэхэ суруналыыстар уонна кинини учууталларыттан атыннык ааһа-баттар». (С. Р. Давылов "Сага олох" 75 сыла, 2006 с. кинигэтэ).

Биһиги ребселькордар дьон дьон нэһиликтэртэн ыгырыллан, Иннокентий Семенович ыттар үөрэхтэригэр сөн-сөн кэлэн истэн, үөрэнэн барарбыт. Ону кини суруйуулар араастарыт: репортаж, интервью, очерк, корреспонденция, ыстатыйа, бэллэтэһин, фелье-

СҮГҮРҮЙЭ КӨРӨР КИҤИБИТ ЭТЭ

Иннокентий Семенович быһыл от ыйын 13 күнүгэр төрөөбүтэ 80 сылын туола. Идэтинэн историк учуутал. 1948 сылтан "Социализм суола" хаһыат актыбыһай корреспондента. 1954-1957 сс. Абый оройуонунан учууталлаабыта, оройуоннаагы "Хотугу кылым" хаһыат редакциятыгар элбиктэри сөбүдүссэйдэринэн үлээлэгтэ.

1957-1965 сс. Чурапчытаагы интэриһэт-оскуолага пионер баһаатайынан, интэриһэт, историк учууталынан үлээлэгтэ. ЫБСЛКС КК "Бастын баһаатай" бөлүгүнэн, САССР Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун, Бүтүн Союзтаагы пионерскай тэригэ Кини Сэбиэтин Бочуотун кинигэтэри киллэриллибитэ.

1965-1969 сс. Карл Маркс аатынан колхозун парткомун сөкө-

нан бөчөттүмүтэ. "Сага олох" хаһыатка 70 сыл усталаах-туоратыгар араас сылларга үлээлэгтэ 18 редактордар, туһунан уратылар кыраагыт ырытыллан, кинилэри тула редакцияга, типографияга үлээлэгтэ 250-ча кини ааттара-суоллара, идэлэрэ ыйыллан, сүрүн үлэһиттэр хаартыскалар түмүлүн, кинигэ сүрдэх табыгастаахтык аттарыллан онгоһуллубут этэ.

Хаһыат суруйбут олукары ырыттаахха, 30-с сылларга дьону колхозка киирэрэ көбүлээһин буолбут. 1937 с. ССРС бастаах ыгырылаах Үрдүкү Сэбиэтин баһаарыгар Чурапчы, Таатта, Төмтү оройуоннарыгар анаан биолеттеһэри Чурапчы типографияга бөчөттүтэ. Түүнү-күнү аахсыбакка, чүмэчинэн сырдаттынан букубаларын таан-талан үлээлэгтэ. Эмэс ити сылларга Чурапчытаагы педучилище устудьоннара В.Протодаконов-Кулангай, Н.Заболоцкий-Чысхаан, Дьон Дьаһылы, М.Доттор-

рыаалларынан хааччыбыттар. Дьэ, ити курдук, уонуттаах суруналыыс И.О.Семенов "Чурапчы хаһыата" диэн дьонуннаах кинигэтэ улууспут хаһыатын историята сылларынан оҕуруо курдук тиһилэн, ырытыллан ааһааччыта тиһибитэ.

1994 сыл пенсияга барыаһыттан 20-тэн тахса кинигэти редакциялаан таһаартарбыта.

"Сахаа суруука-бичиккэ олус грамотнай, сурук хас биридэ тылыгар, букубатыгар тиийэ ураты бириничиктэн көрөр, ханьык да болпуруоһун итэ-тогон, кинигэ ылан толкуйдуур уратылаах, политиканы, проблеманы тизмэлэри ордук сөбүлүүр, публицистика тардыстылаах, уус-уран көрүүлээх буолан, дьэ ити өттүнэн дьып-дьап, барыта орун-оннотар тупсай күүстүүлээх тыа хаһыаты таһаартарар дьондара. Дьэ, итинэн Иннокентий Семенович саамай минимит "ата" ле-

үөсүтэрэ, үлэһиттэр бу оскуолага үлэһиттэри оҕуу күүтэ сыдыаһытара.

Атын өттүнэн сөбүдүтэри үлэһиттэри толорулас, аккуратнай буоларга үөрөһүтэ. Нүөмэргэ туту ыттарыбылааннаатыт - ону кэмгэр баар оноруохтаахха Онон үлэ тардылаах суох барара ситиһиллэбитэ. Итлэртэн барыларыттан сөн буолбакка, аны биридэти сага үлэһиттэргэ "атахтарыгар туруохтарыгар дьэри" диэн наставнигыларын сөбүлүүр. Ким эмит мэлтэх матырыйалы кинигэ киллэрдэһэ, төбөлөрүн холбоон олон, ону ырытылаарын үгүстүк көрөбүт. Ол да иһин ыстатыйа суруйбут эбэтэр дьон суругун онорон киллэрибит кини сөбүдүтэргэ ыгырылааннаах дьонуну көмүскүүр устудьунуу долгуура, итиник редакцияга туттулар "защитааһын" диэн тыл Семенович кэмгэр үөскэбитэ. Редакция элбиктэри сөбүдүтэргэ буола ананан төрөбүт коллега-

тэн диэн хаһыат жанрдарын ситиһин быһааран, ырытан кэпсэһэ суруйар дьонго олус туһалаах, көмөлөөх буолара. Хайдах эрэ элбэйдэ биһиги суруйар үлэһиттэр хаһыатка ыттыт курдук сананан тарҕаарбыт. Семен Романович Данилов суруйбутун курдук, кырдыга, кини суруналыыс үлэһиттэр улахан баай уонуттаахтын биллэн олус ытыктыыр, сүгүрүйэ көрөр кинибит этэ. Наһаа сэмэй, олус боростуой кини курдук өйдөбүл хаалбыт.

ССРС суруналыыстарын соһуун чилиэнэ, РСФСР поруотун үөрэтиригэр туйгуна, ССРС бөчөтүн туйгуна И.О.Семенов 2003 сыллаахха ым ыйын 15 күнүгэр ыарахан ырыаһыттан олохтон туораабыта. Ол эрээри, кинини кытта алтыспыт, биһигэ үлээлэгтэ дьон өйдөрүгэр-санааларыгар үөһэ-сааһа үтүө эрэ өйдөбүлүнэн сөнмүтэ.

МАГЕРАСИМОВА-СЭНЭЭРЭ.

Кэрэ эйгэтигэр

ЧУРАПЧЫГА САЙА ЫАЛДЫТТААТА

Норуот дусхобунай баайын, историятын интэриһин сылдыар, ону дьонго-сэргэ тарҕатар, уолара биллибэт ойбон кэригэ кини биллээх, тусла философиялаах дьонунан суруйааччыларбыт буолаллар. Кинилэри кытта алтыһы, көрсүү, атах тэппэн олон кэпсэти сүрэһи көтөбөччү, сырдык санааны сабааччы. Алтынны 15 күнүгэр Чурапчыга Россия Суруйааччыларын соһуун чилиэнэ, биллээх поэссесса, "Сага" НКК "Кэпсэ" бириитин редактора, телесуруналыыс Наталья Владимировна Михалева - Сайа ыалдыттан барда. Бу көрсүүнү улуустары кини библиотека "Алгыс" литературнай-музыкальной салона тэрийэн ыттыта. Поэссессаны СР Национальной библиотеказын үлэһиттэре А.М.Анисимова, А.Г.Стручкова литературнай түр чэрчитинэн арыаллаан илдьэ кэлбиттэр.

Наталья Михалева - Сайа Сунтаар Түөһүгүн төрүттээх. Хабаровскайдаагы институту бүтэрэн, кулгуура үлэһитин идэтин баһылаабыта. 1994 с. "Тыллы" диэн бастаах кинигэтин таһаарбыта. Ол кэинэ "Кистэлэн халлааным айыыта", "Аата суох сибэкки", "Күөх нургуһун" кинигэлэри сүгүрүйэ-эччиэригэр бөлөхтэбүтэ. Дьон-сэргэ киһини "Кэпсэ" бириити ыттааччытын быһыытынан эмэс билэр, кэрэхсир. Сайа ыттар бирииттэрэ өрүү дьонуннар, киһини туохха эрэ үөрэтэллэр, сэргэхсэтэллэр, толкуйдаталлар. Көстөр дьонунуун саңаар саңааһын киһини бэйэттэр тардар, абылыыр, уоскутар Сайа биһиги улууспуттар кэлитин үгүс кини күүтэ, кэтэстэ.

Идэтинэн кулгуура үлэһитин элбиктэри сөбүдүтэри уонна суруналыыс

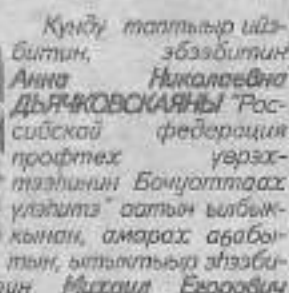
хаалбыт быһыылаах. Ол эрэри, дьон чотугу бу эйгэ үлэһитэ дьон буолбакка, айар кини быһыытынан ыттылар дьон саныбын. Оҕо эрдэхпиттэн суруйуу чааһыгар ыарыһаһат этим. Мин дьолбор, хара суруйуохпуттан болормо кинигэ киирбитим, элбэх үгүс дьон сүбөтин, алгыһын ылбытым. Суруйан сааһаһын кытта Сунтаарга элбэх ахсааннаах сурук кэлэра. Дьон мин ким-

мин-тусхуун ситиһин биллэрэн барыта, алгыһа, үгүөнү барарара мин айар кини быһыытынан суолбун сырдаппыта. Бастан бойом ааптынан тахсыбытым. Онтон айар кини поэссессааһа буолуохтаах дьонун толкуйга түһэн, бу ааптын талбытым. Сайа диэн тыл сайа көрөр, сайа тыллар диэн сырдыгы, ырааһы кытта ситимнээх. "Сай" диэн тылтан олус элбэх үчүгэй суолталаах тыллар

тахсаллар. Онон талбыт ааптын ис сүрэхтинэн ыттылаах Хоһоон долгууруттан айылар дьон саныбын. Кини долгууар үөрүүтэн, хараастыттан, таптыттан. Ол кэмгэ санаам, толкуйум хоһоон тылларыгар тиһилэр. Телевидение кэллэн олус соһуччу этэ уонна, эмэс уһуур быһаар, бастаах бириити олус табыллыбыта. "Сага" НКК кэлэн үлэһити сыргаттаһына редактордар ким туох бырайыактааһын суруйан киллэриг дьэбүтүгүтэр мин "Кэпсэ" бириитин суруйан киллэрибитим. Саарбахтааһын саалта өтүүтэн элбэх этэ: геройдарын буларгыт, нэдиэлэ аайы тахсаргыт ыарыһаһыт суоһа дуо дьон. Күн бүгүн балаһа элбэх бириитини таһааран олон анааран көрдөхтүнэ, саха киһитин үс өрүт долгуура эбит: ол - сөргөх хаалыы, бул уонна ойууттар, абааһы, биер тыллан, итэһэл. Үөрөм иһин геройдарым үксүлэр бэйэлэрэ сибэккэ тахсааччылар. Ону тэһэ республика араас муһукутарыттан дьон-сэргэ олус актыбыһыа кыттаһыны ытара айар кинини үөрдэр, кынаттыыр, - диэн Наталья Владимировна улууска олорор сүгүрүйэччилэригэр сөһөтө.

Ыалдыһыттар үгүс ахсааннаах ыттыт киирдэ. Дьон кини айымньыларыттан саалаан политикага көрүүтүн интэриһиргиллэрин биллэрдилэр. Хоһоонго холонооччулар айымньыларын улахан маастар интэриһэт аахтылар, сибэкки дьөрбөтө да туттарылына. Сүгүрүйэччилэригэр ытыктабылын биллэрэн олус кэрэтиктаннабыт, чакчы саха далабар хотуна көстүүлээх, кини сөргин көрсөһөннөөх ыалдыһыт биһаах илэ кыһыт улуус дусхобунай сайдыытыгар суола-иһэ суох хаалбата билэр.

Оксана ЖИРКОВА-ТРОФИМОВА.

Эзәрден кытта санастарыг Мария,
Анастасия, кинилэр оолоро, сөөнүрө
Шеламовтар.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Улс төр, гэрээ, хэлтэс: 16 ч 00 м. Бэлтгэгч: 678670, Чувалын сэтгүүл, Корнелл

Хаймат бичээхээ бириллэр графика: 16 ч 00 м. Бичээхээ барилзанин: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакционной-кадательской холбоһуука 16.10.2013 с. өсөөтхэ бичээтэннэ.
Адресһа: 676670, Чувоты сэл, Карл Маркс уул, 26 "а". Индекс: 54907, Хаймат нэдлэлээ үсгэ: олгоруунуука, элэллэргэ уонна субуоталы тахсар.